

УДК 343.81

Сапожник Д. І.

dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1125-8571

Researcher ID: G-1404-2019

к.т.н., доц., доцент кафедри товарознавства, митної справи та управління якістю, Львівський торговельно-економічний університет, м. Львів

ЧИННИКИ, ЩО ЗУМОВЛЮЮТЬ ВЧИНЕННЯ КОНТРАБАНДИ

Анотація. *Контрабанда як склад злочину є одним із найсерйозніших і найбільш поширених злочинів, вона безпосередньо загрожує не тільки економічній сфері, а й національній безпеці. Ухилення від митних зборів, незаконне переміщення товарів на об'єктах транспорту завдають величезної шкоди економічним інтересам держави. Проблеми протидії контрабанді останнім часом становлять особливу актуальність у плані її нормативно-правового та організаційного забезпечення, що об'єктивно висуває на перший план дослідження причинного комплексу як самої контрабанди, так і відповідних змін у законодавстві. Стаття присвячена розгляду контрабанди як економіко-кримінологічного явища, а також написана з огляду на необхідність вироблення надалі заходів із протидії їй. Завданням дослідження ставилося проаналізувати чинники, які безпосередньо детермінують явище контрабанди. Серед чинників виділено: морально-психологічні, політичні, соціально-економічні, організаційно-управлінські та правові. Зазначено: морально-психологічні чинники є наслідком відсутності державної ідеології, що орієнтує на правомірне вирішення проблем, пов'язаних із набуттям власності. У такій обстановці у свідомість українців впроваджується культ збагачення незаконним шляхом, поширення в житті суспільства традицій, правил та інших атрибутів кримінальної субкультури, тобто відбувається глобальна криміналізація свідомості та поведінки громадян. Розглянуто чинники політичні (наслідком є доволі низька ефективність функціонування системи митного контролю і, як наслідок, контрабанда); соціально-економічні чинники (наслідок поляризації населення за рівнем доходів і низький рівень життя більшої частини населення держави, що призводить до високого рівня соціальної напруги між різними верствами); чинники організації та управління митною та прикордонною інфраструктурами; правові чинники (наслідок недосконалості, неузгодженості і мінливості митного та кримінального законодавства, декриміналізації товарної контрабанди). Зроблено висновок, що визначення основних чинників, які сприяють вчиненню контрабанди, має не тільки теоретичне, а й практичне значення, тому що дає можливість виробити заходи впливу (попередження) на контрабанду з урахуванням особливостей її прояву, як у масштабах усієї країни, так і в окремих її регіонах.*

Ключові слова: митні органи, економічна безпека, злочин, контрабанда, нелегальне ввезення, нелегальне вивезення.

Sapozhnyk Dmytro

dimalv.ua@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-1125-8571

Researcher ID: G-1404-2019

Ph.D. in Engineering, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Commodity Research,

Customs Business and Quality Management,

Lviv University of Trade and Economics, Lviv

FACTORS THAT LEAD TO SMUGGLING

Abstract. *Smuggling as a crime is among one of the most serious and widespread crimes; it directly threatens not only the economic sphere but also poses a danger to the national security of the entire state. Evasion of customs duties and illegal movement of goods on transport facilities cause enor-*

mous damage to the economic interests of the state. Recently, the problems of combating smuggling have become particularly relevant in terms of its regulatory and organizational support, which objectively brings to the fore the study of the causal complex of both smuggling itself and relevant changes in legislation. The article focuses on smuggling as an economic and criminological phenomenon, and also with a view to the need to develop further measures to counter it. The aim of the study was to analyze the factors that directly determine the phenomenon of smuggling. The factors include: moral and psychological, political, socio-economic, organizational-managerial and legal. It is noted that moral and psychological factors are a consequence of the lack of a state ideology oriented towards the legitimate solution of problems related to the acquisition of property. In such an environment, the cult of illicit enrichment is being introduced into the consciousness of Ukrainians, and traditions, rules and other attributes of criminal subculture are spreading in society, i.e., there is a global criminalization of the consciousness and behavior of citizens. The author considers political factors (resulting in a rather low efficiency of the customs control system and, as a result, smuggling); socio-economic factors (resulting from the polarization of the population by income level and low living standards of the majority of the population of the state, which leads to a high level of social tension between different segments of the population); factors of organization and management of customs and border infrastructures; legal factors (resulting from imperfections, inconsistencies and variability of customs and criminal legislation, decrees and). It is concluded that the identification of the main factors contributing to smuggling is not only of theoretical but also of practical importance, since it makes it possible to develop measures of influence (prevention) on smuggling, taking into account the peculiarities of its manifestation, both on the scale of the whole country and in its individual regions.

Key words: customs authorities, economic security, crime, smuggling, illegal import, illegal export.

JEL Classification: K00, K130, K140, K190, O17

DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2024-42-10>

Постановка проблеми. На сьогодні економічна безпека країни є важливим напрямом діяльності в Україні. Своєю чергою, поняття “економічна безпека” отримало документальне закріплення в Указі Президента України “Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року” із зазначенням, що “економічна безпека – це стан захищеності національної економіки від зовнішніх і внутрішніх загроз, за якого забезпечується економічний суверенітет країни, єдність її економічного простору, умови для реалізації стратегічних національних пріоритетів України” [1]. Однією із загроз, як зазначено в цьому документі, вважаються корупційні правопорушення, що негативно впливають на всі економічні сфери суспільства. З позиції міжнародної діяльності найбільшою мірою відображенням цієї загрози вважається контрабанда.

Контрабанда як склад злочину є одним із найсерйозніших і найбільш поширених злочинів, вона безпосередньо загрожує не тільки економічній сфері, а й національній безпеці. Ухилення від митних зборів, незаконне переміщення товарів на об’єктах транспорту завдають величезної шкоди економічним

інтересам держави [2]. Натомість нелегальне ввезення в країну та вивезення з країни товарів всупереч встановленим вимогам і правилам, що регламентовані відповідними нормативними правовими актами певної держави, тобто перетин кордону, минаючи митний контроль, із використанням фальшивих документів, тягне за собою притягнення до кримінальної відповідальності на території більшості країн світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми протидії контрабанді останнім часом становлять особливу актуальність у плані її нормативно-правового та організаційного забезпечення [1; 6–8]. Декриміналізація товарної контрабанди, зміщення акцентів боротьби на контрабанду наркотиків, зброї та грошових коштів істотно вплинули на цілісне сприйняття контрабанди як кримінологічного явища, причому це сталося практично без науково обґрунтованої аргументації цих швидкоплинних змін у законодавстві [9; 10]. Даний стан об’єктивно висуває на перший план дослідження причинного комплексу як самої контрабанди, так і відповідних змін у законодавстві.

Постановка завдання. Відповідно, з метою вивчення контрабанди як економіко-кримінологічного явища, а також з огляду на необхідність вироблення надалі заходів із протидії їй завдання дослідження полягало в аналізі чинників, які безпосередньо її детермінують: морально-психологічні, політичні, соціально-економічні, організаційно-управлінські та правові (рис. 1).

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо наведені на рис. 1 чинники, що зумовлюють вчинення контрабанди.

Чинники морально-психологічні. У сучасному суспільстві зростає негативне ставлення до наявної соціальної реальності. Викликано це тим, що реформи, які проводилися в пострадянський період, не проходили стадії суспільних дискусій і були ініційовані “згори” і в більшості випадків в інтересах меншості. Правові засади реформ різко розходилися із соціально-культурними домінантами українського суспільства. Ця обставина породила проблему легітимності суспільно-економічних відносин. Перехід до ринку спричинив різку майнову диференціацію серед колись однорідного суспільства. Руйнування традиційної системи соціального захисту, корумпованість державних структур, недосконалість системи політичного представництва, зростання злочинності призвели до того, що у значної частини українців відсутня усвідомлена мотивація до дотримання закону. Отже, адекватне зростання правового нігілізму стало певною мірою відповідною реакцією на нездатність держави впровадження в життя ухвалених нею законів. Частина населення України спокійно ігнорує юридичні норми,

зокрема й кримінально-правові заборони [11]. Через це правова культура почала набувати політичного підтексту з серйозними протестними й антагоністичними настроями стосовно наявної політико-правової реальності [12].

Найважливішим фактором, що зумовлює вчинення злочинів, є і відсутність державної ідеології, що орієнтує на правомірне вирішення проблем, пов’язаних із набуттям власності. У таких обставинах у свідомість громадян нав’язується культ збагачення незаконним шляхом, поширення в житті суспільства традицій, правил та інших атрибутів кримінальної субкультури, тобто відбувається глобальна криміналізація свідомості та поведінки громадян [13]. Тобто можна зробити висновок: основними морально-психологічними факторами, що сприяють вчиненню контрабанди, доцільно вважати правовий нігілізм, низький рівень правової культури громадян, відсутність чіткої державної ідеології, спрямованої на протидію злочинності.

Чинники політичні. Розпад СРСР загострив багато проблем у сфері митного регулювання та контролю. Держави “ближнього зарубіжжя” з кожним роком дедалі більше виступали головними напрямками контрабанди, що зумовлено історичними (після розпаду державний кордон України був фактично відкритим) та сучасними реаліями (міжнародні угоди з іноземними державами про послаблення митного контролю, його скасування, про економічну співпрацю тощо, з одного боку, свідчать про реалізацію демократичних, гуманістичних принципів, а з іншого, – це означає, по суті, наявність ослаблених ланок у системі організації митного контролю).

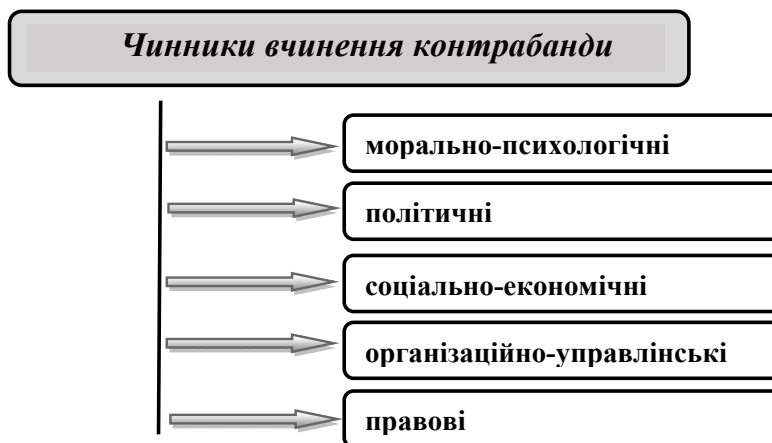

Рис. 1. Чинники, що зумовлюють вчинення контрабанди
Джерело: узагальнено за [2; 4; 5]

Поряд з цим, стабілізація останнім часом макроекономічних показників (за даними Незалежної асоціації банків України [14]), а також окремі інтеграційні процеси призвели до зниження реєстрованого товарообігу, а отже, і до зростання нереєстрованого товарообігу в результаті ослаблення митного контролю. Таким чином, цей негативний фактор, безсумнівно, спричинив зростання контрабанди. Крім того, наведене в [15; 16] свідчить про часті випадки корумпованості співробітників митних органів, що стримує процес розвитку, сповільнює економічне зростання країни з огляду на породжувану нею інерцію і неефективність. Завищена (завдяки хабарам та іншим, пов'язаним із ними, зловживанням) вартість угод перекладається у вигляді високих цін на споживачів, підвищуючи вартість життя населення, особливо тієї його частини, яка має низький рівень доходів. Ця група чинників зумовила доволі низьку ефективність функціонування системи митного контролю і, як наслідок, появу контрабанди.

Соціально-економічні чинники. Макроекономічні ризики зумовлені можливістю зниження темпів зростання економіки, рівня інвестиційної активності, світової кризи ліквідності, нестабільності валютного та фондового ринків та інших негативних явищ. До числа макроекономічних ризиків слід віднести можливе погіршення ситуації на внутрішньому і зовнішньому ринках. Потенційними ризиками є ймовірне зниження сировинних цін, пов'язане з проблемами світової економіки, а також коливання світових цін на енергоносії. Вступ України до СОТ спричинив значні зміни в обсязі експортних та імпорتنих вантажопотоків і товарній структурі зовнішньої торгівлі країни. Негативний вплив основних світових економічних чинників зумовив погіршення внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури, зниження обсягів зовнішньоторговельного обігу, уповільнив темпи зростання економіки та рівень інвестиційної активності, призвів до спаду промислового виробництва, а також інших негативних явищ. Внаслідок виникнення макроекономічних ризиків можливі зниження обсягів і зміна структури зовнішньоторговельного обігу, що впливає на рівень легального товарообігу, а також призводить до значного відтоку капіталу з країни, що сприяє зростанню контрабанди, зокрема незаконному вивезенню

готівкових грошових коштів і (або) грошових інструментів.

До числа економічних чинників слід віднести і пріоритет фіскальної, а не протекціоністської функції митних платежів загалом та насамперед митних платежів із юридичних осіб (ПДВ, акцизи та ін.). За цих умов учасник зовнішньоекономічної діяльності порівнює економічні наслідки сплати митних платежів (дотримання закону) і наслідки можливого застосування санкцій. Відповідно, з метою отримання прибутку значна кількість національних підприємців орієнтована не на збільшення обороту, а на ухилення від сплати митних платежів і контрабанду, формування нелегального "тіньового" сегмента економіки.

До цієї групи чинників слід віднести також поляризацію населення за рівнем доходів і низький рівень життя більшої частини населення держави. Різке розшарування призвело до високого рівня соціальної напруги між різними верствами. Частина населення вважає себе обділеною під час приватизації і тому може відторгати спроби держави запровадити економічні правила, що закріплюють сформоване несправедливе становище. У зв'язку з цим існує (як адекватна реакція населення на допущену соціальну несправедливість) високий ступінь готовності його частини поправити своє матеріально-фінансове становище за рахунок протиправних дій.

Чинники організації та управління митною та прикордонною інфраструктурами наведено на рис. 2.

Наведене дає можливість стверджувати, що контрабандисти мають низку переваг перед митними органами, до числа яких належать, наприклад, нормативно встановлені тимчасові обмеження на проведення дій митного контролю, необхідність правильного ухвалення рішення з численних неоднозначних ситуацій, пов'язаних із митним контролем різноманітних предметів і документів, що їх супроводжують. Особливу складність у мирний час становлять митні огляди пасажирських поїздів під час стоянки в пунктах пропуску через державний кордон. Також необхідно звернути увагу і на часті структурні зміни в митних органах у зв'язку з декриміналізацією товарної контрабанди, криміналізацією контрабанди грошових коштів і змінами підслідності [17].

Організаційно-управлінські обставини виражаються ще і у відсутності належної

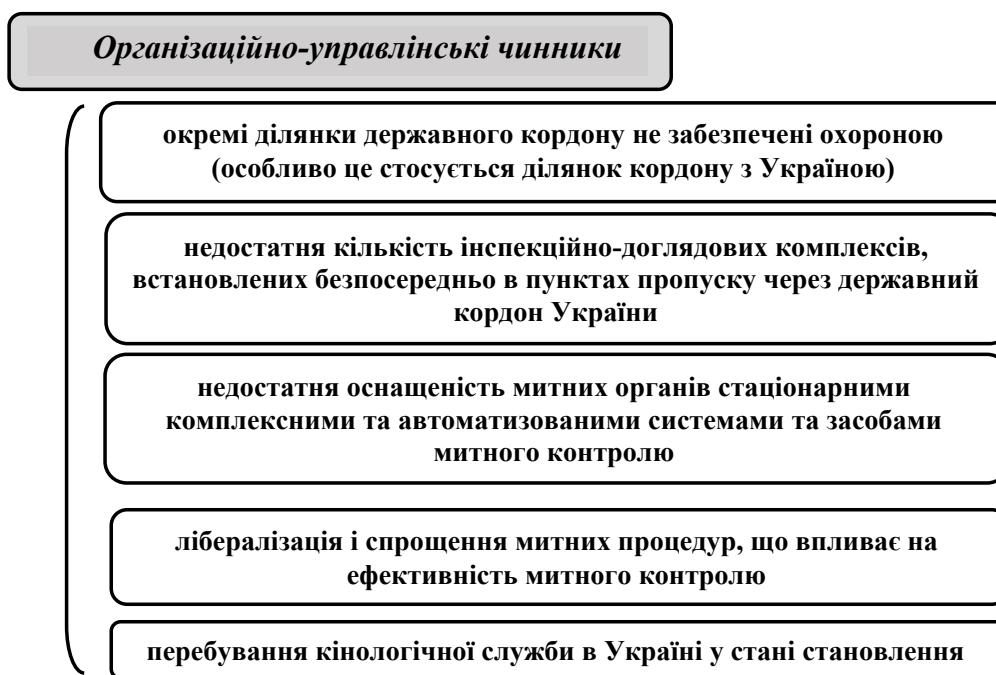

Рис. 2. Чинники організації та управління митної та прикордонної інфраструктури

Джерело: узагальнено за [4; 5; 11; 13]

узгодженості правоохоронних і контролюючих органів. Незважаючи на те, що всі органи прагнуть до інтеграції, як і раніше, існує гостра проблема отримання інформації. При цьому варто відзначити недостатню професійну підготовку співробітників правоохоронних органів для розслідування зазначених злочинів, що призводить до невиявлення випадків контрабанди і, як наслідок, до зростання її латентності, що породжує у контрабандистів усвідомлення безкарності.

Правові чинники. Основним правничим чинником, що впливає на вчинення контрабанди, є недосконалість, неузгодженість і мінливість митного та кримінального законодавства. Водночас, на наш погляд, декриміналізацію товарної контрабанди (ст. 201 Кримінального кодексу України) варто визнати правильною, оскільки вона була зумовлена невизначеністю, нечіткістю та неоднозначністю норм, які містилися в Кодексі, що можна трактувати як порушення фундаментальних принципів права (ніхто не може нести відповідальність за діяння, яке в момент його вчинення не визнавали правопорушенням; нікого не можна засудити за вчинення будь-якої дії або за бездіяльність, яку національне або міжнародне кримінальне право, яке діяло на момент її вчинення, не розглядало як зло-

чин; покарання винятково на підставі закону (*nullum crimen, nulla poena sine lege*); закон, що встановлює кримінальну відповідальність, не можна тлумачити, коли він застосовується, розширено. До того ж фактично за вчинення дій, що утворюють товарну контрабанду, відповідальність настає за ст. 212 Кримінального кодексу України (ухилення від сплати податків, зборів (обов'язкових платежів) [18]. Також позитивно слід оцінити і криміналізацію контрабанди готівкових грошових коштів і (або) грошових інструментів (ст. 201), тому що це заповнило правовий вакуум, який утворився після згаданої вище декриміналізації товарної контрабанди. Водночас слід зазначити: значна кількість співробітників правоохоронних органів висловлюється за відновлення кримінальної відповідальності за товарну (економічну) контрабанду [19]. Також це вимагає проведення додаткових навчань співробітників, спрямованих на роз'яснення порядку застосування норм чинного кримінального законодавства про відповідальність за митні злочини.

Також з огляду на прагнення України до вступу в ЄС на даний момент не уніфіковано законодавство, що регламентує питання кримінальної відповідальності за порушення митного законодавства Євросоюзу. Даний

правовий фактор зумовлює можливість вчинення окремими учасниками зовнішньоекономічної діяльності переміщення товарів на території ЄС з порушенням митного законодавства через країни з менш високими санкціями за даний злочин, а в деяких випадках навіть неможливість притягнення до кримінальної відповідальності в зв'язку з її відсутністю в законодавстві іншої країни ЄС (наприклад, у деяких країнах відсутній єдиний список наркотичних засобів та психотропних речовин, які є звільненими від кримінальної відповідальності). Тому підтримуємо думку автора [20] щодо необхідності гармонізації законодавства, національних правових систем, удосконалення правозастосовної практики, наголошуючи, що тільки так можна протистояти глобальним викликам і загрозам (обіг наркотиків, фінансування тероризму, екстремізм, контрабанда зброї, економічні злочини тощо).

Висновки і перспективи подальших досліджень у даному напрямі. Підбиваючи підсумок, можна зробити висновок: визначення основних чинників, які сприяють вчиненню контрабанди, має не тільки теоретичне, а й практичне значення, тому що дозволяє виробити заходи впливу (попередження) на контрабанду з урахуванням особливостей її прояву, як у масштабах усієї країни, так і в окремих її регіонах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 серпня 2021 року “Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року” № 347/2021. Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>.
2. Сучасні виклики забезпечення митної безпеки в Україні: монографія / за ред. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Університетська думка, 2020. 414 с.
3. Keshavarz M. Smuggling as a Material Critique of Borders. *Geopolitics*. 2024. No. 29 (4). P. 1143–1165. DOI: <https://doi.org/10.1080/14650045.2023.2268528/>
4. Нетяга В.В. Причини та умови вчинення контрабанди в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 9. С. 544–547. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/134>
5. Gallien M., Weigand F. Studying Smuggling. In book: *The Routledge Handbook of Smuggling*.

Routledge. 2022. 398 p. DOI: <https://doi.org/10.21428/cb6ab371.a87fa398>

6. Кукшинова О. О., Носенко Д. С. Перспективи боротьби та запобігання контрабандної злочинності в межах українського законодавства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2021. Вип. 67. С. 241–245. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.46>

7. Ковальова М., Шевченко А. Теоретико-правові засади вдосконалення протидії контрабанді: окремі актуальні аспекти. *Актуальні проблеми правознавства*. 2024. № 1 (37). С. 60–66. DOI: <https://doi.org/10.35774/app2024.01.060>

8. Basu G. Combating Illicit Trade and Transnational Smuggling: Key Challenges for Customs and Border Control Agencies. *World Customs Journal*. 2014. No. 8(2). P. 15–26. DOI: <https://doi.org/10.55596/001c.93062>

9. Дудоров О.О., Мовчан Р.О. Про рекриміналізацію товарної контрабанди в контексті євроінтеграційних прагнень України. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2021. Вип. 3 (95). С. 75–94. DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.95.75-94>

10. Gwardzińska E., Chackiewicz M. Customs Smuggling of Goods Infringing the Intellectual Property Rights in the European Union. *Journal of Security and Sustainability Issues*. 2022. No. 12(1). P. 159–169. DOI: <https://doi.org/10.47459/jssi.2022.12.13>

11. Дудоров О.О. Кримінальне право: теорія і практика (вибрані праці). Київ : Ваіте, 2017. 872 с.

12. Огаренко Т.О. Політична та правова культура як чинник демократизації суспільства. *Право та державне управління*. 2013. № 1 (10). С. 13–17.

13. Забарний М.М. Економічні злочини: сутнісні ознаки та криміналістичний аналіз їх вчинення. *Наукові праці НУ ОЮА*. 2019. С. 51–56. DOI: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v24i0.634/>

14. Макроекономічні показники. НАБУ: Незалежна асоціація банків України. URL: <https://nabu.ua/ua/makroekonomichni-pokazniki.html>

15. Як зменшити рівень корупції в митній сфері та оподаткуванні: що пропонує Державна антикорупційна програма. НАЗК. 2022. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/yak-zmenshyty-riven-korupsiyi-v-mytnij-sferi-ta-opodatkuvanni-shho-proponuye-derzhavna-antykoriptsijna-programa/>

16. Каплій О.В., Кісіляк Д.В. Запобігання корупційним правопорушенням у сфері здійснення митної справи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 12. С. 281–285. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/65>

17. Віницький В. Криміналізація контрабанди: що змінює новий Закон та коли він запрацює. LIGA ZAKON. 26 грудня 2023 р. URL: https://biz.ligazakon.net/analitics/224503_kriminalizatsiya-kontrabandi-shcho-zmnyu-noviy-zakon-ta-koli-vn-zapratsyu

18. Кримінальний кодекс України (редакція від 19.05.2024 р.). Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

19. Забуга Ю.Ю., Михайліченко Т.О. Контрабанда “по новому” або аналіз останніх законодавчих змін. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2024. Т. 2. № 81. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.42>

20. Соловей В.В. Міжнародна практика та зарубіжний досвід запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються організованими групами та злочинними організаціями у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право.* 2023. Т. 2. № 78. С. 228–233. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.36>

REFERENCES

1. Ukaz Prezidenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsional'noi bezpeky i oborony Ukrainy vid 11 serpnia 2021 roku “Pro Stratehiu ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku” No. 347/2021, *Zakonodavstvo Ukrainy*. Verkhovna Rada Ukrainy, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2021#Text>

2. Krysovatyi, A. I. (eds.) (2020), *Suchasni vyklyky zabezpechennia mytnoi bezpeky v Ukraini: monohrafiia*, Universytets'ka dumka, Ternopil', Ukraine, 414 p.

3. Keshavarz, M. (2024), Smuggling as a Material Critique of Borders, *Geopolitics*, no. 29 (4), pp. 1143–1165, DOI: <https://doi.org/10.1080/14650045.2023.2268528/>

4. Netiaha, V. V. (2023), Prychyny ta umovy vchynennia kontrabandy v Ukraini, *Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*, no. 9, pp. 544–547, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/134>

5. Gallien, M., Weigand, F. (2022), Studying Smuggling. In book: *The Routledge Handbook of Smuggling*, Routledge, 398 p. DOI: <https://doi.org/10.21428/cb6ab371.a87fa398>

6. Kukshynova, O. O., Nosenko, D. S. (2021), Perspektyvy borot'by ta zapobihannia kontrabandnoi zlochynnosti v mezhakh ukrains'koho zakonodavstva, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Pravo*, is. 67, pp. 241–245. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.67.46>

7. Koval'ova, M., Shevchenko, A. (2024), Teoretyko-pravovi zasady vdoskonalennia protydiv kontrabandi: okremi aktual'ni aspekty, *Aktual'ni problemy pravoznavstva*, no. 1 (37), pp. 60–66, DOI: <https://doi.org/10.35774/app2024.01.060>

8. Basu, G. (2014), Combating Illicit Trade and Transnational Smuggling: Key Challenges for Customs and Border Control Agencies, *World Customs Journal*, no. 8(2), pp. 15–26, DOI: <https://doi.org/10.55596/001c.93062>

9. Dudorov, O. O., Movchan, R. O. (2021), Pro rekryminalizatsiiu tovarnoi kontrabandy v konteksti ievrointehratsiinykh prahnen' Ukrainy, *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka*, is. 3 (95), pp. 75–94, DOI: <https://doi.org/10.33766/2524-0323.95.75-94>

10. Gwardzińska, E., Chackiewicz, M. (2022), Customs Smuggling of Goods Infringing the Intellectual Property Rights in the European Union, *Journal of Security and Sustainability*, is. 12(1), pp. 159–169. DOI: <https://doi.org/10.47459/jssi.2022.12.13>

11. Dudorov, O. O. (2017), *Kryminal'ne pravo: teoriia i praktyka (vybrani pratsi)*, Vaite, Kyiv, Ukraine, 872 p.

12. Oharenko, T. O. (2013), Politychna ta pravova kul'tura iak chynnyk demokratyzatsii suspil'stva, *Pravo ta derzhavne upravlinnia*, no. 1 (10), pp. 13–17.

13. Zabarnyj, M. M. (2019), Ekonomichni zlochyny: sutnisni oznaky ta kryminalistychnyj analiz ikh vchynennia, *Naukovi pratsi NU OYuA*, pp. 51–56, DOI: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v24i0.634/>

14. Makroekonomichni pokaznyky, NABU: Nezalezna asotsiatsiia bankiv Ukrainy, available at: <https://nabu.ua/ua/makroekonomichni-pokaznyki.html>

15. Yak zmenshyty riven' koruptsii v mytnij sferi ta opodatkuvani: scho proponuie Derzhavna antykoruptsiyna prohrama, NAZK, (2022), available at: <https://nazk.gov.ua/uk/yak-zmenshyty-riven-koruptsiyi-v-mytnij-sferi-ta-opodatkuvani-shho-proponuye-derzhavna-antykoruptsiyna-programa/>

16. Kaplij, O. V., Kisiliak, D. V. (2022), Zapobihannia koruptsiynym pravoporushenniam u sferi zdijsnennia mytnoi spravy, *Yurydychnyj naukovyj elektronnyj zhurnal*, no. 12, pp. 281–285, DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-12/65>

17. Vynits'kyj, V. (2023) Kryminalizatsiia kontrabandy: scho zminiuie novyj Zakon ta koly vin zapratsiuie, LIGA ZAKON, available at: https://biz.ligazakon.net/analitics/224503_kriminalizatsiya-kontrabandi-shcho-zmnyu-noviy-zakon-ta-koli-vn-zapratsyu

18. Kryminal'nyj kodeks Ukrainy (redaktsiia vid 19.05.2024 r.), *Zakonodavstvo*

Ukrainy. Verkhovna Rada Ukrainy, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

19. Zabuha, Yu. Yu., Mykhajlichenko, T. O. (2024), Kontrabanda “po novomu” abo analiz останніх zakonodavchykh zmin, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Serii: Pravo*, vol. 2, no. 81, DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.81.2.42>

20. Solovej, V. V. (2023), Mizhnarodna praktyka ta zarubizhnyj dosvid zapobihannia kryminal'nym pravoporushenniam, scho vchyniaut'sia

orhanizovanymy hrupamy ta zlochynnymy orhanizatsiiamy u sferi nezakonnoho obihu narkotychnykh zasobiv, psykhotropnykh rehovyn abo ikh analohiv, *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu, Serii: Pravo*, vol. 2, no. 78, pp. 228–233. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.78.2.36>

*Стаття надійшла до редакції
17 серпня 2024 року*